

Budapest, 1881. december 15-én.

Előfizetési ár :

Egész évre ..... 3 fjt
Félévre ..... 1 fjt 50 kr.

1. sz.

Megjelen minden hó 15-én.

Hirdetések soronként 10 kr.

IV. ÉVFOLYAM.

Megrendelhető minden
pósthivatalnál és a szer-
kesztőségénél Budapesten
az állatorvosi taninté-
zetben.

Mindennemű közlemények a
szerkesztőhöz intézendők.

VETERINARIUS

állatgyógyászati, állategészségügyi, tenyésztési s állattartási szakközlöny,

a magyarországi állatorvosegylet tulajdon közlönye.

Ez idei szerkesztő : **Nádaskay Béla**, tr.

Tartalom : Végjelentés az Anthrax ojtásokról. — A gyakorlat köréből.
— Kisebb közlemények. — Különfélék. — Zárszó

Végjelentés az Anthrax ojtásokról.

TormayBéla kir. tanácsos, mint a fentirt ojtások al-
kalmára alakított bizottmánynak (melynek tagjai Korányi dr.,
Fodor J. dr., Rózsahegy A. dr. egyetemi tanárok, továbbá Czako
K. dr., Thanhoffler L. dr. és Azary A. dr. állatorvostanárok va-
lának) elnöke a dolog fontosságánál fogva szükségesnek találta,
a fentirt bizottmány ama jelentését, melyet a nagy méltóságú
földm. ipar és keresk. miniszteriumnak felterjesztett, eredeti
egész terjedelmében az állatorvosi szakközönséggel megismer-
tetni. Ime a jelentés :

Nagyméltóságú minister ur ! Kegyelmes urunk !

Kevés csapás van, mely hazánk mezőgazdaságát inkább
sujtaná, mint az állatjárványok ; ezek veszik el vagy rongálják
meg azon alapot, melyen a bennünket éltető mezőgazdaság
nyugszik.

A vagyonunkat pusztító járványok között legfontosabb a
marhavész, különösen külkereskedési szempontból; de pusztí-
tásai a helyes törvényes intézkedések, ezeknek pontos és ügyes
keresztülvitele által, már alig érezhetők. Másképen vagyunk ál-

lattenyésztesünk második rémjével az Anthrax-szal; ennek pusztítását nem tudtuk eddig korlátozni sőt inkább láttuk, hogy ezen kór extenziója folyton növekszik.

Foglalkoztak az Anthrax-szal gazdák és állatorvosok ; létesítették a külföldön kísérleti állomások kormány költségén; megvilágosított ezen betegségnél sokoldalú munkásság által több sötét pont, de a baj lényege, helyesebben annak oka ismeretlen volt.

Tüzetesen keresztül vitt kísérletek által mindinkább világosodott ezen pusztító kór lényege, míg végre *Pollender* a kór okát a vérben szaporodó gombában találta lenni, a mely később, mikor ezen felfedezés *Brauell*, *Delafond*, *Davaigne*, *Koch* és *Pasteur* által megerősítést nyert, *Bacillus Anthracis*-nak neveztetett.

Pasteur a tyúkkolerát tanulmányozván jött azon gondolatra, hogy talán az Anthraxot is lehetne szelidített alakban oltani és kísérletei őt erről meggyőzván, felfedezését közzé tette.

Ezen körülmények méltó feltűnést keltettek, a gazdaközönség érdekét felébreszték olyannyira, hogy *Pasteur* hazánkból is vett felszállításokat, hogy találmányát itt mutatná be.

Pasteur tnr. hajlandónak nyilatkozott és Kegyelmes Urnak köszönhető, hogy ezen *Pasteur*-féle oltási kísérletek itt megtétettek, hogy ezek egy véghetlen üdvös mozgalmat indítottak meg, a mely mezőgazdaságunkra minden esetre hasznos eredményeket fog szülni.

A *Pasteur*-féle oltási kísérletek, segéde *Thuiller* ur által részben Budapesten a m. k. állatorvosi tanintézet kórodáiban, részben Kapuvárott *Berg* báró áldozatkész támogatásával hajtattak végre és alábbiakban van szerencsénk amaz oltások eredményét tisztelettel előterjeszteni.

1.) A budapesti ojtókísérletekre 20 drb sz. marha, — 6 drb öreg, 4 borju, — továbbá 60 drb birka, — 30 drb merinó és 30 drb raczka, — szolgált. Az állatok egészségi állapota a kísérletek céljaira kielégítőek találtatott. A sz. marha gyengén táplált ugyan, kóros tüneteket azonban nem mutatott; a juhoknál két esetben hurutos szájfájás (stomtitis catarrh.) továbbá 10—12 drbnál senyves állapot (cachexia) konstatáltatott, mételey és szőrféreg által okozva.

Az állatok fele védoltásban részesült és pedig 3 drb öreg sz. marha (1 ökör, 1 tehén, 1 üsző), — 2 borju (1 darvas, 1 rőt) és 30 drb juh (15 merino, 15 raczka). Az ojtó anyag állt a Vaccin No. I. és Vaccin No. II-ből. Mindkét anyagból két féleség használtatott. Az egyik csak spórákat tartalmazott s már készen hozatott Thuillier úr által. E spórás oltó anyaggal 4 drb birka lett védoltva. Az oltó anyag másik félesége fonalakat és spórás fonalakat mutatott intézetünkben s lett tenyésztve azo n minta anyagból, mely Párisban készült és sok spóra mellett fonalakat is tartalmazott. A marha és hátralevő juhok ezzel ojtattak. E kétféleség használatával Thuillier ur azt szándékozott kimutatni, hogy azok hatásukra egymástól nem különböznek, véderejük pedig mindkettőnek egyforma. A spórás anyag azonban levegő nélkül is hatásos marad tehát beforrasztott csövekben s így könnyebben szállítható mint a fonalas, melynek levegőre van szüksége s így csak nyílt csövekben küldhető szét, ami nagy nehézséggel jár.

A beoltott anyag mennyisége szarvas marháknál $\frac{1}{3}$ köbcmeter, juhokon $\frac{1}{6}$ rész kbctmt tett; a beoltás helyéül amott a lapoczmögötti kötőszövet emitt a comb gyérszűrő belfelülete választatott. A második védő oltásnál ugyanezen helyeken, de az ellenoldalon történt a bőraláfecskendés. A váltogatás a célból történt, hogy lobos beszüremkedések létrejövetele meggátolassék. Az első oltás f. é. szept. 23-án történt az I-ső számú oltóanyaggal (Vaccin No I.) Oltás után sem a sz. marhán, sem a juhokon megbetegedés nem volt észlelhető, még hőemelkedés sem volt kimutatható szept. 23-án és 24-én. A hőmérés ezután Thuillieer ur kivánatára abbahagyatott.

Ezen első oltás után nyolcz nappal egy birka oktob. 1-én elhullott; az elhullás után 7 óra mulva tartott bonczolat hörgururut, hurutos tüdőlobot konstatált; a vékony belekben taenia expansa és hurut. Ezen állat combvisszeréből vett vérrel beojtatott egy házi nyúl, egy másik a lép gyurmájával. Mindkettő egészséges maradt Thuillier ur által a vérrel eszközölt tenyésztés szintén oly alakokat mutatott, melyek a lépfene pálczikáknak nem feleltek meg.

A második védő ojtás októb. 5 én hajtatott végre az u. n.

Vaccin No II-vel. Ezen anyag az elsőtől Thuillier ur szerint csak erejére különbözik. Míg a Vaccin No I. a gyöngitetlen anthrax vírusból 24 napi, 42—43 o C. mellett eszközölt tenyésztés után állítható elő és 0 %-ban, addig a Vaccin No II. már 12 napi tenyésztés után készen van s még benem ojtott állatoknál 50%-ben halálos.

E második védő oltás után sem a sz. marhákon, sem a juhokon nem mutatkoztak szembeszökő kórtünetek. Októb, 8-án azonban egy racka elhullott. Bonczolatkor dobkórt s idült gynomor és bélhurutot találtunk. A vérben az oltóanyaghoz hasonló anthraxbakteriumok voltak. Minthogy a bonczolat elegendő támpontot nem nyújtott azon kérdés eldöntésére, vajlon nem lépfenében hullott-e el az állat, vizsgálódások tétettek. Beoijtott két házi nyúl a hulla vérével. Ezek egyike októb. 10-én elhullott a légutak vérbőségével, heveny tüdővízenyővel; a vérben bakteriumok, melyek alakjuk és a tenyésztő folyadékban való fejlődésükre nézve az anthraxbakteriumokkal megegyeztek. A másik életben maradt s kóros tüneteket nem mutatott. Ugyan csak a kérdés eldöntésére Thuillier ur két birkát Vaccin Nr I-el beoijtott és 9 nap mulva a szóban forgó juh hullavérével az egyik, gyöngitetlen anthrax vírussal a másik lett fertőzve. Amaz első juh tehát tulajdonképen csupán két védő oltásban részesült és minden megbetegedés nélkül életben is maradt, mig eme 2-ik lépfenében pusztult el.

Rózsahegy dr. bizottságitag szintén tett kísérleteket, melyek eredményeit a bizottság ülésén terjesztette elé. Az eredmények szerénte a következők: A juh vérében foglalt bacillusok mesterséges kulturákban egészen az anthraxgombák módjára fejlődtek és a kulturák házinyulakat lépfenében megbetegitettek és megöltek.

Mindezen vizsgálatok a bizottság nézete szerint nem döntötték el a kérdéses juh halála okát véglegesen, de az anthraxra irányult gyanut fokozták. Október 17-én a gyöngitetlen anthraxszal végzendő ellenőrző kísérletre a következő állatok szolgáltak : sz. marha védoltott, (öreg 3, borju 2) =5; nem oltott (öreg 3, borju 2) = 5, tehát összesen 10 drb; juh védoltott (merino 12, racka 13) =25; nem oltott (merino 13, racka 12) =25, tehát összesen 50 drb.

A juhok száma október 17-én 28 drb oltatlan, 2 drb oltópróbára használt és 28 védoltottból állott: a bizottság azonban jónak látta a számot lekerekíteni; egyrészt, hogy a számitás áttekinthetőbb legyen, másrészt és főleg azért, hogy eleje vétesék oly halálózásnak, mely a gyöngélkedő oltott állatokon más bántalom által is előidézthetett s azután a védoltást terhelné. — Ez okból 3 oltatlan drb és oltópróbára használt juh a többiektől elválasztatott.

A ragályozó anyag, melyet Thuillier ur Párisból hozott magával s mely intézetükben 5 év óta tenyésztetik, a már említett helyeken fecskendeztetett be; mennyisége sz. marhákon 1/2 köbctm. s a juhokon 1/6-rész köbctm. tett.

A szarvasmarha e ragályozásnak mind ellenállott; a védőoltásban nem részesültekből csakis a borjuk mutattak kevés kórtünetet. E kórtünetek: magasabb hőmérsék (41.7 C) étvágytalanság, száraz fényszáj vagy szutyak, renybe bélműködésből állottak és 3 — 4 nap mulva szüntek. Az állat mind életben maradt.

Juhoknál a védoltottakból az első napokban egy sem hullott el; a nem oltottakból az első elhullás 36 óra mulva jelentkezett s következő sorban folyt le :

Október 18-ról 19-diki éjjjen (2-dik nap)	8 drb
„ 19 „ 20 „ „ (3 „ „)	6 „
„ 20-án	(4 „ „) 4 „
„ 21-én	(5 „ „) 3 „
„ 22 „	(6 „ „) 1 „
„ 24 „	(8 „ „) 1 „
	Összesen : 23 drb

A bonczi elváltozások nagyjában olyanok voltak, mint a lépfenénél vannak leírva, csak hogy a legtöbb esetben a tünetek nem voltak eléggé jellemzetesen kifejlődve. A megvizsgált vérpróbákban pálcza-, és kivételesén még mozgó fonalak is találtak; kivételt egy vérszegény darab képezett, melynél a májmétely által okozott elváltozások léptek előtérbe s melyek vize nyós nem alvadó vére bakteriumokat nem tartalmazott.

A védoltottakból október 23-án elhullott egy darab, bonczolatkor nagy foku vérszegénységet és distomum hepaticumot

találtunk. Ugyancsak a védoltottakból elhullott november 5-én egy drb melyben *Strongylus filaria* által okozott tüdőbaj találtatott. Összegezve tehát:

1) a védójtásban részesült juhok közül az első ojtás után 1 drb elhullott hurutos tüdőocbal; a 2-dik ojtás után egy drb gyomor és bélhuruttal. Maga a két védójtás egy biztos esetben sem okozott halálozást anthraxban.

Ragályozás után nyolcz nap mulva egy májmételylyel, a másik 19 nap mulva szórférgekkel pusztult el. Maga a ragályozás az ojtott juhoknál egyetlen biztos halálesetet sem okozott anthraxban.

2) Oltatlan juhokból ragályozás előtt elhullás nem fordult elő, ragályozás után kettő életben maradt; a többi a lépfene bonczi leletét mutatta; egy drb kivételével, melynél csak nagy fokú anémia volt jelen.

3) Ojtatlan sz. marhákon ragályozás után jelentéktelen megbetegedés mutatkozott; az ojtott darabok mindvégig egészségesek maradtak. Haláleset nem fordult elő.

B) A kapuvári kísérletek.

A kapuvári uradalom öntési pusztáján Berg báró lépfene ojtásokra rendelkezésre bocsátott 20 drb sz. marhát és 100 drb kiselejtett elektorál birkát

A 20 drb sz. marhából 14 drb (és pedig 7 drb egy-két éves primignius magyar, 7 drb hasonlókorú vegyes származású) védó ojtásban részesült; 6 drb (és pedig 3 magyar, 3 vegyes származású) ellenőrző kísérletekre használtatott. A 100 drb birka két egyenlő részre 50-50 drból álló csoportra osztatott; az egyik csoport védójtva lett, a másik ellenőrző, illetőleg bizonyító kísérletekre szolgált.

A harmadik csoport 489 drből álló birkafalka által képezetett, melyből Berg báró kívánatára beojtandó lett annyi, a mennyinek elég ojtóanyag jut. Így történt, hogy 267 drb lett beojtva, 222 drb ojtatlan maradt

A védójtásban részesült sz. marha jól táplált és egészséges gulyabeli volt; azon 6 drb közt, mely ellenőrző kísérletre szolgált, két idősebb tehén lesoványodott ugyan, de egészségesnek találtatott.

A 100 drb kiselejtett birka között több senyves (cachek-tikus) példány létezett; a senyv oka, az uradalmi tisztviselők állítása szerint, nem májmetely mely itt nem szokott előfordulni, hanem szivburoklob és idült hashártyalob, mely e vidéken a juhokat rendszerént sujtani szokta.

A 489-es falkában a lépfene erősen pusztított, úgy hogy minden héten 3—4 drb anthraxban elhullott.

Minden kísérleti állatok az ojtás tartama alatt istállózva voltak s hansági szénát, továbbá szalmát és répát kaptak.

Az első ojtás szept. 28-án történt 14 drb sz. marhán, 50 drb kiselejtett juhon. 267 birkán, az I. számú ojtóanyaggal, melyet Tuillier ur a budapesti intézeten tenyésztett s mely fonalakat tartalmazott. A befecskendett mennyiség és a befecskendezés helye olyan mint a budapesti kísérleteknél.

Oltás után az állatok egészségesek maradtak, az oltási helyen kóros tünetek nem léptek fel. A 489 darabból álló falkában egy drb közvetlenül az ojtás után elhullott lépfenében, jeléül hogy már befertőzve került ojtásra. Október első napjaiban pedig hét darab ugyancsak lépfenében elhullott; e halál esetek az ojtás előtt természetes fertőzésre is visszavezethetők. A második védoltásra tehát 264 drb. maradt.

Az ojtatlan 222-ből ezalatt egy drb lépfenében hullott el. A második ojtás október 10-én eszközöltetett az u. n. II. számú anyaggal, melyet Thuillier ur intézetünkben alkalmazott. A beojtás helye és az ojtott anyag mennyisége mint az első ojtásnál de az ellenoldalon.

A második ojtás után két nap mulva a következő veszteségek léptek fel:

c	Nap és hó	50 darab ojtott juh	db	264 darab ojtott juh	db
	Október				
2	12.	Elhullott lépfenében	1	Elhullott lépfenében	1
3	13.	” ”	1	” ”	4
4	14.	” ”	2	” ”	4
6	16.	” ”	1	” ”	1
8	18.	” szivburok lobban	1	” ”	—
		Összesen:	6	Összesen:	10

E veszteségek tisztán a védoltott állatokra vonatkoznak. Százalékokban az 50 birkánál 10% tesznek, vagy a szivburoklobban elhullottat is bele számítva 12%-ot; a 264 drb birkánál pedig a veszteség az első ojtás után 3, a második ojtás után 10 drbot összevéve 4.8%-ra rug.

A 267 drból állott falkában azonkívül 12 drb megsántult. A sántulás oka azon lobos beszüremkedés volt, mely az ojtás helyén föllépett, innen az egész czombra átterjedt, egész ökölnyi tályogok képződésére és sipolyos ürmenetek létrejövetelére adott alkalmat.

Szarvasmarhánál az egyik vegyes származásu ojtott darab szomorú és étvágytalan volt; egyéb változás nem mutatkozott.

A gyengítetlen antraxvirussal október 22-én történt a ragályzás, annak bebizonyítására, hogy a védoltott állatok ennek ellene állanak, míg a nem ojtottak elpusztulnak. Igen valószínű volt a franciaországi és a budapesti tapasztalatok alapján, hogy az ojtatlan szarvasmarha nem fog mind elpusztulni, sőt talán valamennyi ellentfog állani a ragálynak.

Beojtva ez alkalommal csak 100. illetőleg 94 drb birka és 20 drb szarvasmarha lett, miután a 267 drból életben maradt 254 drb birka most már nem jöhetett számításba; mert ezen állatok Berg báró kívánatára mint magán birtok részesültek ojtásban.

A ragályozás után az 50 drb. ojtatlan juh közt bekövetkezett halálozást következő tábla mutatja :

Ragályozás után	Október	Óra mnlva a ragályozás után	darab
1-ső nap	23.	első hulla 30 óra mulva a többi 33-37 „ „	13
2-dik „	24.	38 „ „ a legtöbb halál 61 óráig tart	19
3-dik „	25.	38 óra mulva	2
4-dik „	26.	109 „ „	2
		Összesen:	36

Október 28-án két ojtatlan birka életben volt még.

Október 25-én határozott lépfene tüneteivel elhullott egy drb daczára hogy két védőojtásban részesült. Két sokkal gyen-

gébb és senyvesebb drb szintén védőjutt, jóllehet súlyos megbetegedést mutatott, október 28-án még életben volt. Ez tehát egy eset volna, melynél a teljes védőtás után is az állat lépfe-nében elhullott.

Az ellenőrzésre szolgáló vagyis be nem ojtott hat drb közül 3 (2 vegyes származású, egy magyar) súlyosan megbetege-dett. A kórtünetek: magas láz, az ojtás helyén hatalmas lobos beszüremkedés, bő veritékezés, a hüvely nyákhártyájának belö-velltsége, innen véres savós nyákkifolyás ; étvágytalanság, renyhe ürítés, és izom remegés voltak.

Elhullott e darabokból október 28-án egy 13 éves vegyes származású tehén lépfe-ne tüneteivel; súlyosan beteg volt egy vegyes származású röttarka: a magyar fajták üdülő félben voltak.

A védőtásban részesült szarvasmarhán, egy vegyes szár-mazású kivételével, mely szomorkodóbb lett s első napon nem evett, samminemű kóros tünetek nem mutatkoztak.

Összegezve a kapuvári ojtások eredményeit, azt látjuk, hogy:

1) Birkáknál és pedig az ojtott 50 és a privatum ojtott 267 drbnál nagy veszteségek mutatkoztak. E veszteségek amott 10%-ot, itt 4 8%^ot tesznek; továbbá 12 drb megsántult.

A veszteségek oka, minden egyéb ok kizárható lévén, a bizottság nézete szerint egyedül az ojtásban keresendő. Nem dönthető el azonban, hogy itt az ojtóanyag, illetőleg annak na-gyobb erőssége avagy az ojtásnál elkövetett tisztátalanság jö-het-e tekintetbe.

2.) Sz. marhánál a védőojtása következő ragályozás hatás-talan maradt; ellenben az ojtatlan darabokon a lépfe-ne kórtü-netei léptek fel, sőt októb. 28-án egy tehén elis hullott an-thraxban.

3.) A ragályozás után elhullott állatok egy pár vérszegény, senyves kivételével, mind a lépfe-ne által okozott bonczi elvál-tozásokat mutatták, de határozottabban kifejezve, mint a buda-pesti intézetben. A halálozás legnagyobb volt a ragályozás után 2-ik és 3-ik napon.

Táblázat az ojtásnak alávetett állatokról:

	Szarvasmarha				Juhok						Ojtás	
	ojtott	ojtatlan	halálozás lépfenében %		ojtott	ojtatlan	veszteség %					
			ojtott	ojtatlan			ojtott		ojtatlan			
					lép- fene	más	lép- fene	más				
Budapest	5	5	—	—	30	30	—	3,3	—	—	I. Vaccin	
	5	5	—	—	29	30	3,4	—	—	—	II Vaccin	
	5	5	—	—	25	25	—	8	88	—	Anthrax	
	—	—	—	—	összesen	—	—	14,7	—	88,0	—	—
Kapuvárótt	14	6	—	—	50	50	—	—	—	—	I. Vaccin	
	14	6	—	—	50	50	10	2	—	—	II Vaccin	
	14	6	—	16,7	44	50	2,7	—	96	—	Anthrax	
	összesen	—	—	16,7	összesen	—	—	14,7	—	96,0	—	—
					267	222	1,12	—	0,4	—	—	I. Vaccin
					264	221	3,79	—	—	—	—	II. Vaccin
				összesen	—	—	4,91	—	0,4	—	—	

A bizottság véleménye ezek nyomán a védő ojtás tudományos és gyakorlati értékére nézve a következő :

Kétségbevonhatatlan, hogy ezen ojtások iránt tudományos szempontból a legnagyobb érdeklődéssel viseltethetünk. Kitűnik ugyanis az, hogy egy betegséget nemző bakterium enyhébb természetűvé tételhetik mesterséges cultiválás által s ily módon beojtva s a szervezetben szétoszolva, ezt a súlyosabb fertőzés ellen oltalmazza, — éppen úgy mint empirice tapasztaltuk, hogy az enyhébb vaccina beojtása, vagy enyhébb emberhimlő ojtása a súlyosabb betegedés ellen többé-kevésbé immunissá teszi az emberi szervezetet. Ez által a fertőző betegségek tana megbecsülhetetlen bizonyítékot nyújt arra nézve, hogy bizonyos betegségek (nevezetesen az anthrax) bakteriumok által okoztatnak, — magyarázatot nyer arra, miként hathat egyéb betegségek-nél is (himlőnél) a védőojtás. Ez a tapasztalás tág utat tár fel

a tudomány előtt, melyen haladva, bizonyos lehet reményünk a legfontosabb járvány tani kérdések felvilágosíthatására.

Nem kevésbé fontos a védőoltás gyakorlati szempontból, még pedig — hogy a kérdésnél maradjunk, — az anthrax betegségeknek nyájainkban való megelőzhetése szempontjából. Nálunk is úgy mint más országokban nemcsak egyes állatok, hanem egész juh, — és sz. marha nyájak, sőt ménések kivannak téve az anthraxban való megbetegedésnek és halálozásnak. — Igen szigorú intézkedés, — kivált mióta a betegség természetét jobban ismerjük, — reményleni engedi ugyan hogy ezen veszteségekből tetemes részt lennének képesek a jövőben megelőzni. De még ekkor is tág tere maradna a védőoltásnak, nevezetesen oly alkalmakkor, a mikor bizonyos tájakon epizootia alakjában lép föl a betegség s nem vagyunk biztosak abban, megelőzhetjük-e a nyájak fertőzését vagy sem.

Ilyen védő ojtások gyakorlatilag könnyen kivihetők; lehetőséges, csekély költséggel, — a mibe a szakértő orvos munkája kerül, — roppant számú állatot, rövid idő alatt védő ojtással ellátni. Arra nézve sem forog fenn nehézség, hogy az ojtó anyagot mindig és akárhány állat számára készen tartsuk. Az ojtás alatt és után is a munka és az állatokkal való elbánás, semmi rendkívüli terhet, gondot vagy költséget nem ró a gazdára.

Mindezek daczára véleményünk szerint ma még legalább Thuillier ur által nekünk bemutatott alakban a védő ojtást közvetlenül a gyakorlatba átvinni, általánosítani, vagy épen az állam tekintélyével ajánlani korai volna. Az eddig tett kísérletek kelletnél kisebb számuak, nem oly sok oldaluak s nem eléggé egyöntetű eredményt nyujtók arra nézve, hogy az ojtás körülményeit meglehetősen biztossággal előre láthatnék. A kórboncztni tünetek csekélyebb mértékben való kifejllettsége, a fertőző ojtás után fellépett betegség aránylag sokáig elhúzódó természete-, a sz. marháknál a fertőzésre beállott kisebb fokú megbetegedések, az anthraxos állat véréből való direkt beojtások eredményéről szóló adatok hiánya, ugyancsak az anthraxos állat véréből való direkt tenyésztés meg nem történte s tegyük hozzá még: a kapuvári ojtások egy részének kedvezőtlenebb eredménye, — mindezek eléggé indokolják abbeli nézetünket,

hogy a lépfene elleni védő ojtásokat ma még a gyakorlatba át-
vinni nem volna tanácsos. Sőt még ha magánosok saját áldozataik
árán óhajtának is ezen ojtásokat megkísérteni, azon esetre is csak a
magas miniszterium megkérdezése mellett, különösen e tárgygyal foglalkozó
szakértő által tartanók azt megengedhetőnek.

Igen is szükséges volna ellenben a Thuillier ur által itt bemutatott ojási
kísérleteknek részint ezen alakban, részint a beteg állatok vérenek
tenyésztése s illetőleg direkt átojtása útján való folytatása; melynek
lehetővé tételét a bizottság bátorodik is az ügy érdekében ezennel
kérelmezni. Kegyelmes ur jóváhagyása esetében aztán a jelen bizottság
nem is oszlanék fel, hanem a további kísérletekre permanenssé alakulna át.

E kísérletekhez megkivántató kiadások költségvetését van szerencsénk
felterjeszteni.

Ezek után stb.

Budapesten 1881. december 10-én.

(aláírva a bizottság tagjai.)

A gyakorlat köréből.

Adatok a lovak Influenzájához.

Az osztr. állatorvos egylet közlönyének decz. havi számában
kivonatilag van közölve *Dieckerhoff* tnr. értekezése (Adam :
Wochenschr. f. Th. No 35.1881) a főnebbi betegségről, melyből a
következő érdekes pontokat vesszük át.

D. tnr az influenzát a lovak „*Staupe*“-ja névvel illeti, (Influenza
erysipelatosae egnorum vagy febris catarrhalis epidemica contagiosa
equorum ; mint már e második latin megnevezésből is kitűnik, — a
szerző a szóban forgó kórt fajlagos, ragályos, lázzal járó fertőzési
betegségnek állítja, a mely heveny lefolyású, támadása mindig
ragályozásra vezethető vissza s a járvány létrejövésére semmi
féle egyéb ok sem hat közre. A fertőzés rendszerént a lábbadozók s
betegek által kilehellt levegő vagy közvetett utón az azokkal bántó
egyének által vitetik át az egészséges állatokra. Az incubáció 5—6
napig, — a fajlagos láz 3-5 napig tart; míg a lábbadozás egy-két
hetet igényel,

nem ritkán e közben visszaesés is áll be. — Teljes nyugalom célszerű tartózkodási hely, és jó ápolás jó hatással vannak; ellenben a beteg állat erőltetése, fülledt levegőü meleg istálló a betegség lefolyását kedvezőtlenül befolyásolják.

A lovaknak mintegy 10%-a nem fogékony a ragály iránt; míg 15—20% a ragályozásra csak kis fokban betegszik meg.

A legfontosabb bántalmak e betegségnél: láz egész 41.7°-nyi hőemelkedéssel; terimbeles szivizomlob, a legveszedelmesebb, és 90—100 sőt 120-ra szaporodó érlökést okoz ; a legutak nyákhártyájának felületes loba, kisebb fokú orrkifolyással ; a szemköthártya orbánczos loba vizenyős beszüremkedéssel. A gyomor és bélnyákhártya erysipelatosus lobosodása ; terimbeles májlob, nagy duzzadással s részletes icterussal; a test izomzatának lobosodása. Erysipelas phlegmonosum a végtagon s himivaruáknál a külső ivarszerveken. Vértorlás az agy-és gerinczagyhoz, agnyomás tüneteivel.

A néha 2—5 napi tartam után bekövetkező halál szivgyöngesség vagy agyhüded folytán történik. A reconvalescentiában gyakran szövödmények, különösen bronchopenumonia, még okozhat halálos kimenetelt: szerző ajánlja a szóban levő kórt a lovak staupejének elnevezni; s a ragályzó pleuro-pneumoniát pedig a tudományos hagyománynak megfelelően „lovak melljárványa" (Brustseuche) néven illetni. — y

Lapoczkatörés.

Bräuer ker. áll. orvos egy tehénnél, mely 14 nappal közlő meghivatása előtt kert falkeritesen esett volt át a lapoczkacsontot közepén eltörve találta; a törés végek befelé irányultak, miáltal kívül horpadás képződött. Az állat, mely az esés után bal mellső végtagára nem vala képes támaszkodni, teljesen meggyógyult és mezei munkára használtott.

Gümő képződés az agyban.

Ezt Ühlig egy gyöngykóros tehénnél észlelte, melynél eskóros görcsöket okozott volt. A tehén fekvés közben tagjaival mintegy automata mozgásokat vitt végbe, s felkölte után világosan önkivülisége állott be; az állat előre tolakodott, jobb szeme félig behunyt, szájából hólyagos hab jött, de fél óra mulva ma-

gához jött s evett. Levágatása után, az agy alapján, a látideg kereszteződés közelében mogyoró mekkoraságú gümő ült, a mely szemcsés, meszes bensőt mutatott s közelében köles-borsó mekkoraságú gümők voltak észlelhetők. (Monatschr. d. Ver. d. Th. Nro 11).

K i s e b b k ö z l e m é n y e k .

Négy here egy csődörnél.

Hartmann A főállatorvos. ur Bábólnán a következő esetet közli: Az 1879 év; május hóban a Lichtenstein hercegi bérlet-hez tartozó Ácson nyolcz csődört heréltem, melyek között egy egyéven felüli Prede of England csikó is volt.

A műtét után néhány nap mulva a heréltek a legelőre járó csordába bocsáttattak, s velük a nevezett csikó is; ezt azonban juliusban szilajsága s ismételt hágási kísérletei miatt a fiatal sárló kanczákra, vissza kellett helyezni Ácsra s elkellett különíteni.

A következő évben, május 26-án a herélésre kijelölt csődörök között lehetett találni az említett heréltet is, minthogy mindkét herezacskójában mozgékony testeket leheté észlelni. Az állás közben magát vizsgáltatni nem engedő csikó tehát ledöntetett, behatón megvizsgáltatott s mindegyik oldalon és pedig a balon gömbölyü, a jobbon hosszukás, férhüvelyknyi vastagságú mozgékony minden irányban eltolható test volt a borékban található. Az ondózsínórcsonkok bujálkodására teendő kórismét épen a testek mozgékonytsága alapján ki kelle zárni; meggyőződendők tehát ama képletek természetéről, az éppen jelenlevő tulajdonos beleegyezésével, a balherezacskó, az előbbi herélési heg mellett vezetett metszéssel megnyitattott, felmetszetvén a hüvelyhártyák; s nagy csodálkozásunkra, gömbölyü, a heréhez hasonló testet találtunk, mely rendes mellékherével volt ellátva, s csiptetővel lefogva s átmetszve a here rendes szövetet tünteté fel.

A jobboldali herezacskóba zárt hosszukás képlet nehezen volt rögzíthető, a hüvelyhártya átmetszésére meglehetősen sok

savós folyadék ömlött ki; az így szabaddá tett test rövidebb, ondózsínorszerű képleten függött, rajta mellékherének semmi nyoma; lekötés útján lett eltávolítva ; összenyomott, s atrophicus vala s átmetszétvén inszerű kötőszövet között keskeny halványbarna csikokban hereszövetet mutatott. — A jobb here, 3 órával a műtét után, 35 grmot, a baloldali 43 grmmnál valamivel többet nyomott.

A túlképződés ezen esete, midőn két egészen rendes here eltávolítása után, a következő évben ismét két here jelenik meg, melyek eddig a hasúrben feküdtek, kétségkívül a legritkább észleletek közé tartozik s az állatorvosi irodalomban csak egy hasonló van feljegyezve, melyet Delaforge, combles-i állatorvos a *Journal d. medic. vétérin.* 1868. évi folyama 126. lapján közöl ; s mely eset azonban annyiban különbözik a főnebb leirttól, hogy három herét találtak együtt egy 6-10 hónapos csikóban. Delaforge ugyanis észrevév midőn a bal herét lecsavarta volt, hogy balra még egy második mirigy jelenik meg, melyet ő a jobb oldalnak nézett, azt hívén, hogy az a hüvelyhártya egy nyílásán átsiklott; azonban a jobb oldali herét is rendszeren megtalálta s a három here szövetségében nem különbözött egymástól; a tömeget illetőleg az első bal here, a műtét után egy órával 30 grmmot, a második baloldali 22, a jobb oldali 15 grmmot nyomott. Delaforge azon nézetben van, hogy lovaknál, melyek herélés után vadak és szilajak nincse tán még egy harmadik, ha mindjárt elcsenevészett here jelen ?

K ü l ö n f é l é k .

Kitüntetések. A „Budapesti közlöny" nov. 25-diki számában : Ő Felsége legkegyelmesebben : *Neumann* Sebestyén I. oszt. katonai főállatorvosnak a mezőhegyesi m. kir. állami ménésnél a *koronás arany érdemkeresztet* és *Flóhr János* I. oszt. katonai főállatorvosnak a kisbéri m. kir. állami ménésnél, az *arany érdemkeresztet* adományozta.

ZÁRSZÓ.

Jelen számunkkal befejezzük a „Veterinarius” állatgyógyászati szakközlönynek IV. évi folyamát, a mely azonban már mint a „magyarországi állatorvos egylet” tulajdona jelent meg s adatott ki. Minthogy nem akarunk ez alkalommal a legközelebbi nagy gyűlés tárgyalásának eléje nyulni, (a mely nagy gyűlésre az előmunkálatok legközelebb meg is kezdetnek), nem lehet szándékunk részletező visszapillantást vetni a lefolyt évre. De nem mulaszthatjuk el annak kiemelését, hogy e lap a lefolyt évben már az egylet saját tehetségéből, módjából lett fentartva, a mi ily fiatal egyletre nézve, minő az „állatorvosi egylet”, kivált ha viszonyainkat is figyelembe vesszük, igen örvendetes tény. Ezt az tette lehetségessé, hogy kezdetre szépnek mondható számban léptek szakférfiaink az egyletbe s ezen kívül lapunknak előfizetői is voltak. Ilyen kezdettel szemben, e muló év végén s az ujnak feltüntével csak arra kérjük t. szaktársainkat, az egylet tagjait, hogy buzgólkodjanak tovább is az egylet megerősödése érdekében, kivált új tagok szerzése által, minél szélesebb körökben ismertetvén azt. Továbbá tekintettel arra, hogy a jövő év elején nagy gyűlés tartandó, különösen tekintettel arra, hogy a lapnak fentartása folytonos kiadásokkal jár, — kérjük az igen tisztelt egyleti tagokat, hogy az 1882. évre járó évi járulékokat (4 frtot, melyre alap ingyen jár) a jövő év elején minél előbb beküldeni sziveskedjenek, nehogy a lapnak kiadása fenakadást szenvedjen.

Viszontlátásra tehát!

dr. Nádaskay.

T. Olvasóink figyelmébe!

Minthogy az egylet céljait az által is előlehet mozdítani, ha közlönye is minél szélesebb körben terjesztetik, bátrak vagyunk t. olvasóinkat erre különösen felkérni, megjegygezván, hogy ez uton az egylet anyagi ereje is növeltetik, a mi pedig az előtte álló nagy célok elérésére legelső föltétel, egyszersmind tudatjuk, hogy még mind a négy évi folyam megrendelhető (egy-egy évi folyam 2 frtjával) s esetleg hiányzó számokat szivesen pótolunk. Előfizetési feltétel $\frac{1}{2}$ évre 1 frt 50 kr, 1 évre 3 frt. *Félévnél kevesebbre* előfizetést el nem fogadunk. Mindennemű közlemények az állatorvosi tanintézetbe egyelőre alulirothoz intézendők. *dr. Nádaskay*

e. i. szerk.